

«Турэлхэлэн-арадаймнай баялиг...»

Алсаева Юлия Гаврииловна,

МО «Баяндаевский район»,

МБОУ Хатар-Хадайская СОШ, 9 класс

Бидогаева Лилия Хамакшиновна

Найруулга

«Турэлхэлэн-арадаймнайбаялиг...»

Турэлхэлэн, турэхэндайдахоёроо,

Тубидээгуурхаанашьеябамартахагуйш!

Н. Дамдинов.

«Хунбуухэнтурэхэн эхэтэй,
турэлхэлэтэй, турэларадтайгээшэаабдаа. Эдэгурбанзуйлнуудэйалинииньшьеху
нэйажабайдалтай тааршагуйбуухоорхолбоотой. Хунгээшэ хари
холынгазартахахаднааяаунгэргоошибаа,
хэзэнэгэтэнютагаабусахабгэжэханадагё hotoy.»

Эгээлтуруунундэхэн

хэлэндээрээхэмнайулгындуудууладаг, энэрхыдулаанугэнуудыехэлэдэг, эгээн
туруунтурэлхэлэндээрэхоорэлдэжэшададаг болонобди. Эгээлнангин «эжы»,
«Эхэорон» гэхэн угэнуудыеуншажаануранабди».

Турэлхэлэнэйудхашанар, хумуужуулхыуургэтухайсаашаньуншанабди: «Сааша
даатурэлхихэлэнухибуудыехугжохэ, оодэньундылгэхэ, ажабайдалойлгуулха,
эрдэмбэлигтэй болгохо, турэларадайнгаагунгунзэгысэдьхэлтэйтанилсуулхауш
арта гол уургэдуургэдэг.

Гэхэтэйхамтатурэлхэлэнухибуудэйарадзонойнгооундэхэн
соёлыемэдэхэхэрэгтэйехэнулооузулэгдэгыньдамжаггүй. Юубгэхэдэ,
турэлхэлэндээрэмнайбутээгдэхэн дуунуудай,
ульгэрдомогуудай, онтохонуудай, шулэгуудэй, романуудай буряадугэнууднээл
буридэдэгыньхэндэшьемэдээжэ». Би буряадзонойнгоо уран зохёолшо Сергей
Цырендоржиевай «Баяртайтохорюуншубууд»
гэжэзохёолыенъуншажаехэнайшаагааб. Дайнайуеын
ухибуудбаубгэдхугшэдэйажабайдалхаруулна. Автор

оорынгоонухэр Уданбараагэжэнэрэтэйхубуунэй образ
зурхэхудэлгэмоорхаруулаа.

Ахахунииехундэлхэарадайгуримзаншалэнэзохеолсоохооолооролжооороода
хиндахинхадуужаабааб.

Тиймэхээтурэлхэлээмэдэдэг, сэгнэдэгхунтурэларадайнгаасэдьхэлойлгожо, Эх
зорондооинагдуратайбайдаг. Бурядхэлэндээрэномуудыеуншажатурэлхэлэнэ
йнгээбаялигтагайханаб.

Ямаршьесагтабухыдэлхэйнэлитэ уран зохёолшодой, эрдэмтэдэйүндэхэн
хэлэндээдуратай, тэрэнээундэроорсэгнэжэ, баяжуулжа, хугжоожбайдагыньмэ
дээжэ. Эдэхэд бэ гэбэл: ухибуудыенэнтуруунтурэлхэлэнэйньюндэхэн
дээрэхургаха ёнотойгэжэзаанан ород педагог
К.Д.Ушинский, ородойтуруушынэрдэмтэМ.В.Ломоносов, ородойэлитэ уран
зохёолшодА.С.Пушкин, М.Ю.Лермонтов болонод.

Манайэлитэбуряад уран зохёолшодХ.Намсараев,
Н.Дамдинов, Д.Улзытуев, Д.Дамбаевгэгшэдэйтүрэлхэлэнэйнгээбаялигьеашагл
ажа, бутээхэн уран зохёолнуудынъгансабуряадарадайбэшэ, харинэлдэб
янатанайарадуудайсэдьхэлзурхэхудэлгэжэ, долгиуулжашадаа.

Үндэхэн хэлэндээрэарадайнгаатуухэ, ёх заншал,
сэдьхэлэйгунгунзэгье, хайнхайханмэдэрэлыедамжуулхашадаан
хунэгээлзолтойхунуудэйнэгэнгээшэ.

Бурядараад зоной сэсэнмэргэнүгэнуудсоохоо: «Угэгээшэсэнтэй,
угэгээшэхундэтэй» гэжэугэнуудэнэзохёолдотаарама.

Би бурядхэлэндээдуратайб, хайнаархугжэнхалбархайгэжэханадагби.

Тоонтонютаг – аминаханайсэргэ,

Турэхэнэхэ – энхэрэлхайрынсэргэ,

Турэлхэлэн – эхинэй эхин сэргэ!

«Аялгатахайханбуряадхэлэмни».

Бидогаева Елена Витальевна,
МО «Баяндаевский район»,
МБОУ Хатар-Хадайская СОШ, 6 класс
Бидогаева Лилия Хамакшиновна

Найруулга

Аялгатахайханбурядхэлэмни.

Тэнгэриинхууляарамилhan

Аялгатабурядхэлэмни.

Газариймагнайдамундэлhiэн

Буряд монгол хэлэмни.

БаргаБаатархаанай

НүнэхэумэглэхэнБурядни

Баргалжин-Гуахатанай

Сүүшэнгэхэнхэлэмни.

Бүртэбууралабымни

Хулэгэйдуунбэлэй.

Марал-Гуаэжымни

Үлгындуунбэлэй...

ЭнэбурядхэлэеэмагтаhanБолдынБатхуупоэдэй

«Аялгатахайханбурядхэлэмни» гэхэншүлэгэйүгэнүүдманайтемэдэ тон дүтэбшуу. «Булагаашэргэхэннютаг – нютагбэшэ, угаалдаhanхүн – хүнбэшэ...» гэхэнманай монгол

угсаатанайсэсэнбодолнуудайнэгыенъургэлжэлүүлбэл:

түрэлхэлэеэалдаанарад – арадбэшэгэхэдэболоно ха юм. Хараадүзэхэдэ,

түрэлхэлэеэмэдэхэгүйхүнхэдыхайханюумэалданагээшэб,

бурядхэлэнэйнгээбаялигыеойлгонгүй, ухаандаашьеоруулангүйябанагээшэб:
нэнтүрүүхайратаажынгээдуулангулгындууөөрынтуурэлхэлэндээрээшагнаха

аргагүй, өөрөөшьеүрихүүгэдээбүүбэйлжэдуулахагүй. Арадайнгаа ёнозаншал, нургаалнуудыеухаандаадутуушэнгүүлжэабаан, арадайаманүгыналтаннургаал, үгэнүүдые, буряад уран зохеолшодой, шулэгшэдэйбэшэхэн зохеолнуудыеуншажашье, шагнаадойлгожоршьешадахагүй, шогзугаасэгнэжэабахааргагүй, зон байна. Дуу, хатарнонирхожошагнаа, хараанааньхайн.

Харин мүнөөсагтабуряадхэлэндээдээзахиргаанууднааэхилээдарад зон болоторооанхарагалаатбаяадбайхадаахамтатурэлхэлэеэдэлгээхэбди, хүгжөөхэбдигэжэханагдана. Ерээдүйсагтагансалбуряадбигэхэнхүнбэшэ, манайбуряадхайханорондоажаануунуладбултахоорондообуряадаархарилсаж а, зугаалжаябахагэжэнайдагдана.

Хүүгэдэйсэсэрглигтэажаллажбайхадаабагашуулыебуряадхэлэндэдуратайболг охо, нонирхуулхынтулаэлдэбнааданайарганууднаагаднабуряадхэлэнэйнгээ баян абдархаа: арадайаманүгэ, жорооугэнүүдые, оньхонүгэнүүдые, таабаринуудыетоолуурнуудые, онтохонуудые, багаханрассказуудые, дуу, шулэгхэргэлхэдэехэашатухатайбайдаг.

Буряадхэлэнэйнгээшэмэг, баялигдэлгээжэ ном нударбэшэжэ, элдэб конкурс, мүрысөөн, фестивальнуудыеүнгэргэжэбайхан зон буряадарадайнгаа буян хэшэгтэхүртэхэлдаа!

Энэманайдэлхэйдээрэолонянзынхэлэнүүдбии.

Тэдэнэйдундаманайэгээндуратайүнэрхайханбуряадхэлэн.

Үнэрхайханбуряадхэлэндээхурахадаа, олонтоото уран зохеолшодойнгоо, поэдүүдэйнгээномуудые тон анхаралтайгааруншахаболонобди.

Бүриэртэурдасагхаанаашаунэрхайханбуряадхэлэмнайарадайаманүгөердамжа нерхэнбайхагэжэханадагби. Хүнбүхэнтүрэхэнэхэтэй, түрэлхихэлэтэй, түрэхэнтоонтонютагтай, тийгээдтүрэлхихэлэмнайүнэрхайханбуряадхэлэнгэжэхананам.

Хэрэглэмжэгүйорхисоонойболжобайһанбурядхэлэеүргэхэ, дэмжэхэ,
хүнбүхэнурдаазорилготабихаенотойгээднамданагдана.

Үдэрбуриманайнютагайхинбултадааүнэрхайхантүрэлхэлээрээомогорходог.
Би энэбурядхэлэнһээолонһайнһайханиеабанаб.

Энэүнэрхайханхэлэеэдээшэнүүргэжэл, ехэ баян болгожолбайхаяаоролдохоб.
«Үнэрхайханбурядхэлэн» гэжэдуулахадаа,
досоомнинараншаражабайһаншэнгээрболоодабана.

Тиймэхадааүнэрхайханбурядхэлэн – манайэхинэй эхин сэргэ. Би
энэбурядхэлэнэйүдэрнүүдтэөөрынгөөзөхөон «Бурядхэлэмни»
гэһэншүлэгөөзорюулнаб:

Арадаймтуухэшэнги

Түрэлбурядхэлэмни.

Сэлмэгтэнгэрииннаранмэтэ

Арюунбурядхэлэмни.

Арадзоноймульгэршэнги

Тунгалагбурядхэлэмни.

Зон нүхэдэймдуунмэтэ

Зохеолтобурядхэлэмни.

Багаханүхибүүдэйдуулаһаншэнги

Буряднангинхэлэмни.

Бардам хууршиныхүгжэммэтэ

Бурялһанбурядхэлэмни.

Бурядхэлэеэһайнааршудалжа,

Бурядхэлэеэһайнаархурая.

Буряадхэлэмнайдундаршагүйбаялиг,

Буряадараадаахүндэлэнябая!